

Handelshögskolan – en framgångsmodell?

Recension av Mikael Holmqvist, *Handels. Maktelitens skola*
(Atlantis, Stockholm 2018)

CHRISTIAN BERGGREN

Handelshögskolan i Stockholm, HHS, är en av Sveriges minsta högskolor med 2 000 studenter och några hundra lärare och forskare. Under en period var Handels basen för spännande företagsekonomisk forskning, bland annat om företagens internationalisering med nydanande forskare som Gunnar Hedlund i spetsen. Det var länge sedan. Men HHS fortsätter få rikligt med stöd, stora privata donationer såväl som ökande anslag från statliga myndigheter som Vinnova och Mistra. Journalister fortsätter att tillfråga företagsekonomer från HHS vid strukturförändringar i näringslivet, även när deras kommentarer överskrider intighetens bortre gräns. Och media fortsätter engagera Handelsstudenter och -alumner när centrala samhällsfrågor ska behandlas, till exempel när Ekdal och Ekdal på SVT bjuder in till diskussion om den svenska ojämlikheten. Att delta garna från Handels då snabbt dribblar bort den centrala frågan för ojämlikhetens ökning i Sverige – de extremt låga kapitalskatterna – är förväntat, mer anmärkningsvärt är att de inte möter något mothugg.

Hur ska Handels särställning förklaras? För Mikael Holmqvist, författare till en tungviktare om HHS utgiven av Atlantis 2018 är svaret enkelt: Handels är ”maktelitens skola” och spelar därför i en egen division, oavsett sina intellektuella kvaliteter. Med sin nya bok fortsätter Holmqvist de studier av Sveriges socioekonomiska elit som han påbörjade med sin bok om Djursholm (2015), ett viktigt forskningsspår i ett alltmer segregerat och socialt orörligt samhälle. Den nya boken bygger på ett

omfattande material: statistik från Högskoleverket, officiella dokument och kommunikationer från HHS, intervjuer med nuvarande och tidigare anställda, kursbeskrivningar, sekundärlitteratur, pressmaterial och seminariedeltagande. Metodvalen väcker dock frågor rörande hur till exempel intervjupersonerna valts ut, och i vilken mån det de säger kan ses som rimligt representativt för skolans arbete och värderingar. Väl ofta får läsaren intrycket att författarens uppfattning är klar från början och nu skall bevisas, om och om igen. Föga förvånande angriper Handels rektor boken för att den ”befäster fördomar och stereotyper” (*Dagens Nyheter* 15 oktober 2018). Tyvärr tar rektor inte själv chansen att vederlägga de stereotyper han tillskriver författaren. Om Holmqvist vinnlagt sig om en större empirisk öppenhet, mer systematik i sitt angreppssätt och ett ideologiskt nedtonat anslag skulle det kanske inte ändrat bokens centrala budskap, men givit det större skärpa, alternativt visat på en mer sammansatt verklighet.

Holmqvist tecknar med bred pensel. Han redogör för näringslivets många direkta och indirekta former för att påverka skolan och dess studenter, från den näringslivsdominerade styrelsen (”direktionen”) till partnerprogram, rådgivande styrelser (*advisory boards*), alumnförening och donationsprofessorer. Han söker belysa studentkårens speciella roll som kulturbärare, nätverksbyggare, kompetensutvecklare och karriärberedare. Han diskuterar den påtagliga närvaron av framtida ”elitarbetsgivare”, särskilt från konsultbranschen, bank och finans, redan i studenternas introduktionsfas. Han illustrerar Handels roll som ideologifabrik med citat från alumner (”På Handels lärde jag mig att beundra kapitalismen”), och hävdar att denna ideologi också påverkar de studenter som råkat vara socialdemokrater, här med stöd av före detta Handelsstudenten Johanna Nilsson: ”Jag hade lagt märke till att sosseflocken undan för undan kom att tunnas ut och smälta ihop med mitten som i sin tur lutade sig alltmer åt höger.” Handels som en förberedelse för januariavtalet? Dock får vi inte reda på hur starka dessa ideologiska mönster är, eller hur partisympatierna fördelar sig bland Handels studenter. Det hade till exempel varit intressant att få veta om Centerpartiet med dess kombination av nyliberal dogmatik, ”öppna gränser” och grön retorik vunnit anklang bland skolans kvinnliga studenter.

Vid flera tillfällen återkommer Holmqvist till finans- och konsultbranschernas starka ställning på Handels, vilket Handels-alumner i min bekantskapskrets inte kan erinra sig från det förra århundradet. Bland skolans så kallade partnerföretag syns Cevian Capital (Christer Gardell), EQT, Goldman Sachs, SEB, Handelsbanken, Nordea, McKinsey, KPMG och PWC (en central aktör för det katastrofala ”partnerskap” kring Nya Karolinska som Stockholms läns landsting ingick med Skanska). Enligt Holmqvist utgör dessa bolag dryga hälften av skolans alla så kallade *capital partners*, vilka bidrar med extra mycket pengar och får extra mycket tillgång till skolan och dess studenter. Av fördjupningsprogrammen på såväl kandidat- som masternivån är de finansinriktade de enskilt mest populära, med en påtaglig övervikt för manliga studenter. Dock redovisar boken inga siffror på hur många av Handelsstudenterna som faktiskt får jobb hos dessa ”elitarbetsgivare”. Hur som helst torde lärare, forskare och alumner från Handels ha en betydande insikt i den moderna finansbranschens arbetssätt, inklusive dess gråzoner. Men om det sker intressant forskning om skatteflykt och penningtvätt på Handels, eller kommit viktiga avslöjanden om tvivelaktiga finanstransaktioner från denna insider-institution så har det helt undgått denna recensent.

Enligt Holmqvist är undervisningen på Handels överordnad forskningen, goda undervisningsmeriter och höga kursvärderingar är centrala för en karriär på skolan, och detta gäller även professorer. För studenter på andra högskolor, där forskande lärare ser undervisningen som ett nödvändigt ont och studenterna sällan eller aldrig ser en professor i seminarierummet låter nog detta som ganska ljuv musik. Icke så för Holmqvist, som menar att undervisningen på HHS sällan handlar om akademisk kunskapsförmedling, utan domineras av gruppbaseade projektarbeten med korta inlämningstider, hög tidspress och fokus på praktisk användbarhet för medverkande företag. För att återge ett studentcitat: ”Handels är en intelligent men ointellektuell miljö. Visst har jag haft en och annan lärare som varit väldigt bra, intellektuellt sett. Men de är få. Handels uppmuntrar inte de intellektuella.” Och i en tidigare studie av Heinke Røbken (*Inside the "Knowledge Factory"*, 2004) hävdar en professor: ”Varanda gång jag håller en föreläsning måste jag rättfärdiga mig och svara på sådana frågor som 'är detta verkligen användbart?'”

Smarthet, snabbhet, tidspress, fokus på handling, grupptänkande – den beskrivna miljön för tankarna till den dokumentär om förspelet till brexit som SVT visat under 2019: ett gäng smarta Tory-politiker som pressade av media vill visa handlingskraft för att möta hoten från EU-skeptiker och UKIP, men aldrig tar sig tid att reflektera, kliva utanför partiboxen och analysera konsekvenserna – vad händer om vi förlorar folkomröstningen? Och är det inte så mycket av svensk politik bedrivits under de sista 30 åren, från raseringen av den enhetliga skolan till de ständiga kasten i migrationspolitiken: press från medierna på förändring och dramatisk politisk handling, men utan intellektuell eftersinning och med en konsekvent brist på konsekvensanalys?

Många tankar kan födas för den som orkar igenom hela Holmqvists bok med dess många upprepningar. En av dessa biter sig kvar: Hur mycket av vad författaren skildrar är unikt för Handels? Boken beskriver hur kollegiala strukturer, till exempel professorskollegiet, avvecklas på HHS till förmån för hierarki och linjestyrning; hur forskningen blir alltmer inriktad på artikelpublicering i högrankade tidskrifter mer än att premiera väsentliga kunskapsbidrag; hur kritiska studier och ifrågasättanden lyser med sin frånvaro. Men är inte detta tendenser som gäller hela högskolesystemet? Omfattande övertramp och skandaler har under senare år avslöjats inom både näringsliv och akademi, från penningtvätt och korruption inom storföretag till medicinskt och vetenskapligt bedrägeri på Sveriges ledande medicinska institutioner. Men vilka är det som stått för de publika avslöjandena? Journalister och dokumentärfilmare, inte forskare eller akademiska institutioner. Kritiker av Handels bör kanske hålla upp en spegel framför den egna verksamheten också.

GÖRAN THERBORN TAR SIG AN DEN SKENANDE OJÄMLIKHETEN I SVERIGE

*Kapitalet, överheten och alla vi andra.
Klassamhället i Sverige – det rådande
och det kommande*

176 sidor

Therborns omtalade uppgörelse med
det svenska klassamhället av idag.

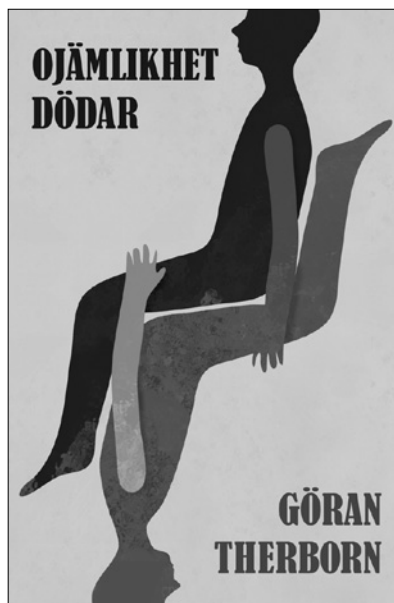
OCH I VÄRLDEN

Ojämlighet dödar

212 sidor

Göran Therborns internationella studie av ojämlikhetens dödliga effekter i såväl fattiga som rika länder (på engelska *The Killing Fields of Inequality*). Boken placerar in den svenska utvecklingen som tecknas i *Kapitalet, överheten och alla vi andra* i en global kontext.

Tillsammans skildrar de båda verken på ett klagörande sätt en av vår tids största ödesfrågor.

»BÖCKERNA GÅR ATT BESTÄLLA I BOKHANDELN OCH FRÅN WWW.ARKIV.NU«

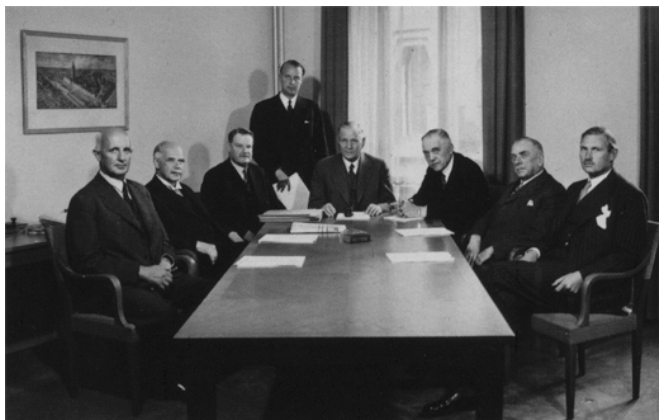
Niklas Stenlås

Den inre kretsen

*Den svenska ekonomiska elitens inflytande över
partipolitik och opinionsbildning 1940–1949*

I *Den inre kretsen* visar Niklas Stenlås att den svenska ekonomiska eliten hade omfattande politiska ambitioner under 1940-talet och att verksamheten leddes av en grupp storföretagare med goda kontakter inom såväl företagarvärld som partipolitik. Han undersöker det sociala nätverket tillsammans med den identitet, självmedvetenhet och omvärldsuppfattning som drev den ekonomiska eliten till politisk handling.

Arkiv förlag, 368 sidor

»Läs mer om boken på www.arkiv.nu«